

MUSTAQILLIK YILLARIDA HAJ ZIYORATI

Uroкова Feruza

Nizomiy nomidagi TDPU 2 kurs magistranti

ANNOTATSIYA

Mustaqillik yillarida mamlakatimizda diniy qadriyatlarni tiklash, e'tiqod erkinligini ta'minlash, benazir ilmiy merosimizni va me'moriy obidalarni asrab-avaylash borasida keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi. Shuningdek, respublika fuqarolariga muqaddas shaharlarni ziyorat qilish uchun ham qulay sharoitlar yaratildi. Istiqlolgacha sanoqli kishilar muborak ziyoratlarga borish baxtiga muyassar bo'lgan bo'lsalar, mustaqillik yillarida minglab fuqarolarimiz umra va haj safarlariga borishga muvaffaq bo'lmoqdalar.

Kalit so'zlar

Haj, mustaqillik, diniy idoralar, shariat, Ka'ba, Makka, Arofot, Zam-zam, meros, Mino g'ori, Islom dini, haj ziyorati, yurtdoshlarimiz, O'zbekiston.

Shariatga binoan, har bir musulmonning hayotda aqalli bir marta Makka shahrining muqaddas yerlarini hamda xudoga sig'inishi va Ka'bani ziyorat qilishi haj deb ataladi. Ziyorat quyidagi talablarni bajarishni taqozo etadi: Ka'bani yetti marta aylanish, qora toshni o'pish, Safa va Marva tepaliklari o'rtasida tez yurish, Zamzam muqaddas qudug'idan suv ichish, Arafot tog'i yonida turish, Mino vodiysida shaytonga tosh otish, Ollohga qurbonlik qilish kabi marosimlar shular jumlasidandir. Kim haj qilsa, «hoji» unvoniga ega bo'ladi va uning oq salla o'rab yurishiga ruxsat etiladi.

1980 yilda sobiq Ittifoq bo'yicha faqat 17 kishi muqaddas haj ziyoratiga borgan bo'lsa, 2001 yilning o'zidayoq 4 mingdan ziyod yurtdoshlarimiz bu saodatga musharraf bo'lganlar. Mustaqillikka erishganimizdan buyon o'tgan qisqa vaqt ichida minglab yurtdoshlarimiz haj va umra ziyoratini amalga oshirish baxtiga muyassar

bo'ldilar. O'zbekiston musulmonlari idorasining sobiq raisi muftiy Abdurashid qori Bahromov bu haqda shunday deydilar: «Ilgarilari yurtimizda istibdod mafkurasi hukmronlik qilgan davrlar, haj safariga borish juda qiyin bo'lib, safar ijozati nihoyatda past darajada cheklangan edi. Taassufki, uzoq yillar davomida diyorimiz musulmonlarining bu boradagi orzu niyatlariga yetarli darajada e'tibor berilmadi. Natijada, ko'plab ulamolarimiz va bir qancha imon-e'tiqodli kishilarimiz yetmish yillar mobaynida tilak va orzular qilib, hajga bora olmasdan, armon bilan dunyodan ketdilar. Endilikda mingminglab mo'min-musulmonlar muborak haj safariga borishga musharraf bo'lmoqdalar va bo'ladilar»¹

O'zbekiston hukumatining har tomonlama qo'llab-quvvatlashi bilan 1991- yilda Haj qilish baxtiga 350 kishi sazovor bo'lgan bo'lsa, 2001-yili hojilarning soni 3801 kishiga etdi. Jami mustaqillik yillari Haj ibodatini ado etishga muvaffaq bo'lganlarning soni 31.057 kishini tashkil qildi. 2018-yilda Haj safariga boruvchilar 7 ming nafar kishini tashkil etmoqda, Umra safariga borishni istagan barcha fuqarolar uchun to'la imkoniyat yaratildi Xalqimiz asrlar davomida nishonlab kelgan bayramlaridan biri «Navro'z» umumxalq bayrami sifatida qayta tiklandi. 1992-yil Prezident farmoni bilan Ramazon va Qurbon hayit kunlari umumxalq bayrami deb e'lon qilindi. 2018- yildan boshlab, bu bayramlar kunlari uch kun nishonlash imkoniyati yaratildi².

Xususan, O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidentining 2006 yil 26 avgust kunidagi Farmoniga asosan tuzilgan “Haj” va “Umra” tadbirlarini tashkil etish va o'tkazish masalalari bo'yicha Jamoatchilik kengashi ziyoratchilar uchun yanada qulay sharoitlar yaratib berish, haj va umra safarlarini namunali tashkil etish borasida samarali faoliyat olib bormoqda.

Shu o'rinda mamnuniyat bilan aytish lozimki, so'nggi yillarda haj ziyoratiga borish istagini bildirganlarning soni oshib borayotganini e'tiborga olib, 2017 yildan

¹ Abdurashid qori Baxromov. Mustaqillik va vijdon erkinligi// Demokratiya va inson huquqlari.-T., 1999.-№ 34.-B-47

² Холикулова Х.Ю. Мустақиллик йилларида Ўзбекистоннинг ижтимоий-иқтисодий, сиёсий, маънавиймаданий тараққиёти. (Ўқув қўлланма). Жиззах, 2020. 118-бет

o‘zbekistonlik fuqarolar uchun haj kvotasi 7200 nafar qilib belgilandi (ilgari bu ko‘rsatkich 5200 nafar edi)³.

O‘zbekiston musulmonlari idorasi, “Nuroniyy” jamg‘armasi, “Mahalla” fondi takliflariga binoan hamda o‘zbek xalqining bag‘rikeng va insonparvarlik tamoyillariga asoslanib, joriy yilda mazkur kengash tomonidan bir va undan ortiq marotaba haj va umra safarlariga borgan shaxslarning muborak ziyoratlarga borishlari kechiktirib turilishi haqida qaror qabul qilindi.

Mazkur qarorning qabul qilinishida respublika miqiyosida muborak umra va haj safarlariga borish istagini bildirgan fuqarolar sonining tez sur‘atlarda ortib borishi, mustaqillik yillarida fuqarolar turmush darajasining yuksalishi, aholi sonining o‘shishi, ular tomonidan haj va umra safarlariga borish istagida amaliy yordam so‘rab ko‘plab murojaatlar qilinishi ham e‘tiborga olingan. O‘z o‘rnida Jamoatchilik kengashining ushbu qarori aksariyat vatandoshlarimiz tomonidan keksalarimizga ko‘rsatilayotgan g‘amxo‘rlik sifatida iliq kutib olingani kuzatilmoqda.

Ayni paytda ta’kidlash joizki, islom dini ta’limotlariga ko‘ra har bir insonga umrida bir marta haj ziyoratini amalga oshirish (haj safari davomida umra ziyorati ham bajariladi) farz qilingan. Bunda albatta uning sog‘lom va iqtisodiy jihatdan yaxshi ta’minlangan bo‘lishi belgilangan. Shuningdek, Payg‘ambarimiz Muhammad (s.a.v.) ham Arabiston yarim orolida yashagan bo‘lsalarda umrlarida bir marta haj amalini bajarganliklari tarixdan ma’lum.

Aksariyat musulmon mamlakatlarida, jumladan, Saudiya Arabistoni Podshohligida ham o‘z fuqarolariga 5 yilda bir marta haj qilishlari mumkinligi qat’iy belgilab qo‘yilgan. Umid qilamizki, yurtdoshlarimiz haj va umra ibodatlarini ado etmagan fuqarolarga keng imkoniyatlar yaratib berish maqsadida Jamoatchilik kengashining umra va haj safarlarini tashkil etish bilan bog‘liq bu yilgi qarorini to‘g‘ri tushunadilar.

---

³ Усмонов М. Маънавий ва маданий меросни асрашнинг ҳуқуқий асослари. ЎзДСМИ хабарлари — 2018/1(5) – Б.4

Bugungi kunga kelib, mamlakatimizda 16 ta diniy konfessiya vakillari o'z ibodatlarini emin-erkin ado etib, tinch-totuv, ahil-inoqlikda yashab kelmoqda. Ikki ming bir yuzga yaqin masjidlarda yurtdoshlarimiz tinchlik-xotirjamlikda ibodatlarini ado etmoqda. O'ttiz yil ichida bu borada ko'p o'zgarishlar bo'ldi. Shu bilan birga, ba'zida qaltis xatolar, cheklashlarga ham yo'l qo'yildi. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2017-yil 19-sentyabrda BMT Bosh Assambleyasining 72-sessiyasida "Ma'rifat va diniy bag'rikenglik" deb nomlangan rezolutsiyani qabul qilish taklifi bilan chiqar ekan, shunday degan edi: "...Ushbu rezolutsiya bag'rikenglik va o'zaro hurmatni qaror toptirish, diniy erkinlikni ta'minlash, e'tiqod qiluvchilarning huquqini himoya qilish, ularning kamsitilishiga yo'l qo'ymaslikka ko'maklashishga qaratilgan". Bu rezolutsiya BMT ga a'zo davlatlar tomonidan yuksak hurmat bilan qarshi olinishi va qabul qilingani O'zbekistonga nisbatan jahon hamjamiyatining ehtiromi va e'tirofi yanada kuchayishiga xizmat qildi⁴.

Keyingi yillarda tobora obod bo'lib borayotgan masjidlarimiz, u yerda ibodatga keluvchilar uchun yaratilayotgan pokiza sharoitlar, issiq suv, sovuq suv, masjidlar sahniga to'shalgan yaxlit gilam-joynamozlarni ko'rganda, Qurbon va Ramazon hayitlaridagi o'zgacha munosabat, o'zgacha fayzni ko'rganda beixtiyor dilingizda "Bo'lar ekan-ku!" deb yuborasiz. O'zbekistonni avtomobilda kezsangiz, qurilayotgan ko'plab masjidlarga ko'zingiz tushadi. Katta yo'l bo'ylaridagi maxsus belgilar shu yaqin atrofda masjid borligini ko'rsatib turadi. Har bir mehmonxonada maxsus belgilar bilan qibla tomon belgilab qo'yilgan. Yana bir jihat, islom diniga xos masjidlardan tashqari mamlakatimizdagi boshqa diniy tashkilotlarga tegishli ibodatxonalarda ham ko'plab qurilish ishlari amalga oshirildi.

Yana bir muhim jihat. Mustaqillik yillarida 305 ming nafar yurtdoshimiz Saudiya Arabistoniga ziyorat uchun borib, shulardan 130 ming kishi Haj, 175 ming kishi Umra amalini ado etgan bo'lsa, keyingi yillarda yaratilgan sharoit, emin-erkinlik, xalqimiz xohish-istaklari asosida bu ko'rsatkich yanada o'sdi. 2017-yili O'zbekiston tarixida

---

⁴ Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. Т. 1. - Тошкент: Ўзбекистон. 2017 Б-234

birinchi marta Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning tashabbusi bilan 150 nafar Ikkinchi jahon urushi qatnashchilari va ularning hamrohlari imtiyozli ravishda Haj ziyoratiga yuborilishi yuksak insonparvarlikning yana bir namunasi bo'ldi. 2018-yildan boshlab esa Umra ziyorati yil davomida amalga oshirila boshlandi, o'sha yili 16 000 nafar, 2019-yili 38 000 nafar, 2020-yilning I choragida 28 000 nafar yurtdoshimizga ulug' ziyorat saodati nasib etdi⁵.

2017-yil 1-sentabr kuni davlatimiz rahbari Hazrati Imom majmuasiga tashrifi chog'ida diniy soha xodimlari, jamoatchilik vakillari bilan bo'lgan uchrashuvda "Qur'on musobaqasi" o'tkazish taklifini ilgari surdi. Qur'oni karim tilovati bo'yicha qorilar ochiq musobaqasi tashkil etilib, unda besh mingdan ziyod qori ishtirok etdi. Bu xalqimizga cheksiz quvonch va shukronalik baxsh etdi⁶

2017-yil 19-sentyabr. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 72 sessiyasi minbaridan turib so'zlagan nutqini butun dunyo hamjamiyati, qanchadan qancha davlatlarning prezidentlari, islom olami ulamolari, butun dunyo musulmonlari, jumladan, O'zbekiston xalqi katta hayajon, g'urur, shukronalik bilan tingladi. Negaki, shu kuni ilk bor islom dinining asl insonparvarlik mohiyati bilan birga buyuk vatandoshimiz, ulug' muhaddis Imom Buxoriy nomi ushbu qutlug' minbarda uning munosib avlodi tomonidan yangradi.

"Biz butun jahon jamoatchiligiga islom dinining asl insonparvarlik mohiyatini yetkazishni eng muhim vazifa deb hisoblaymiz. Biz muqaddas dinimizni azaliy qadriyatlarimiz mujassamining ifodasi sifatida behad qadrlaymiz. Biz muqaddas dinimizni zo'ravonlik va qon to'kish bilan bir qatorga qo'yadiganlarni qat'iy qoralaymiz va ular bilan hech qachon murosa qila olmaymiz"⁷.

Mustaqillik yillarida 32 ming o'zbekistonliklar Makka va Madinada Haj safarida bo'ldilar. Yuzlab masjidlar musulmonlarga qaytarildi, yangilari barpo etildi. „Islom

⁵ <https://oyina.uz/uz/article/43> M. Mirzo, Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markazi rahbari

⁶ <https://oyina.uz/uz/article/43> M. Mirzo, Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markazi rahbari

⁷ Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. - Тошкент: Ўзбекистон. 2017

nuri“ gazetasi chiqmoqda. Qur’oni Karim sakkiz marta 1 mln nusxada nashr etildi. Bu tadbirlar faqat dindorlar uchun qilingan marhamatgina emas, ular aslida xalqimizning qadimiy rasm-rusum va udumlarining, qadriyatlarining tiklanishi, ajdodlar ruhining qayta uyg‘onishidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. *Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргалликда барпо этамиз. - Тошкент: Ўзбекистон. 2017*
2. *Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. Т. 1. - Тошкент: Ўзбекистон. 2017*
3. *Abdurashid qori Baxromov. Mustaqillik va vijdon erkinligi// Demokratiya va inson huquqlari.-Т., 1999.-№ 34.*
4. *Холикулова Х.Ю. Мустақиллик йилларида Ўзбекистоннинг ижтимоий-иқтисодий, сиёсий, маънавиймаданий тараққиёти. (Ўқув қўлланма). Жиззах, 2020.*
5. *Усмонов М. Маънавий ва маданий меросни асрашнинг ҳуқуқий асослари. ЎзДСМИ хабарлари — 2018/1(5)*
6. *<https://oyina.uz/uz/article/43> М. Mirzo,Respublika Ma’naviyat va ma’rifat markazi rahbari*